

KIRJALLINEN KYSYMYS 329/2008 vp

Pankkien tilitysvelvollisuutta koskeva tuomioistuinkäytäntö

Eduskunnan puhemiehelle

1990-luvun pankkikriisin jälkeisissä oikeudenkäynneissä pankkien ja näiden asiakasvelallisten välillä on tuomioistuinlaitoksessa ilmennyt systemaattista kielteistä suhtautumista pankkien velvollisuuteen tehdä tilitys haltuun saamiensa realisointi- tai muiden varojen käytöstä.

Lukuisissa oikeudenkäynneissä on päätösten perusteluista löydettävissä selvänä yksiselitteisenä tekstinä se, että pankilla ei ole ollut tilitysvolvollisuutta haltuun saamiensa varojen käytöstä.

Lainsäädännössämme ei sinänsä ole välttämättä mitään vikaa. Kauppakaaren 18 luvun 1 § edellyttää, että toisen varoja haltuun saaneen asiamiehen on toimeksiantonsa päättyessä tehtävä tilitys päämiehelleen. Tätä säännöstä pidetään siviilioikeutemme tilitysvolvollisuutta koskevana pääsääntönä, jonka vaikutus ulottuu paljon suppeata asiamiessuhdetta laajemmallekin.

Velalliselle on tärkeätä tietää, mihin velkaan suoritus on käytetty lyhennykseksi, mitä korkoja on peritty, miltä kaudelta ja mitä korkoprosentteja on käytetty. Lukuisissa tapauksissa pankille

menneet suoritukset näyttävät myös kadonneen tilittämättöminä kokonaan.

Edellä olevan perusteella ja eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ään viitaten esitän asianomaisen ministerin vastattavaksi seuraavan kysymyksen:

Mihin toimenpiteisiin hallitus ryhtyy, että tilitysvolvollisuus tulee voimaan myös pankkien toimiessa pantinhaltijoina tai saadessa muutoin haltuunsa asiakkaansa varoja säännönmukaisten velanlyhennysten aikataulusta poiketen ja

onko syytä selvittää, mitä oikeuskeinoja on käytettävissä pantinhaltijan tai asiamiehen velvoittamiseksi tilityksen tekemiseen tapauksissa, joissa tilitys on jäänyt tekemättä, ilman että jokaisessa tapauksessa on ryhdyttävä laajamittaiseen oikeudenkäyntiin tilitysvolvollista pankkia vastaan?

Helsingissä 25 päivänä huhtikuuta 2008

Petri Pihlajaniemi /kok

Eduskunnan puhemiehelle

Eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ssä mainitussa tarkoituksessa Te, Herra puhemies, olette toimit-
tanut asianomaisen ministerin vastattavaksi kan-
sanedustaja Petri Pihlajaniemen /kok näin kuulu-
van kirjallisen kysymyksen KK 329/2008 vp:

*Mihin toimenpiteisiin hallitus ryhtyy,
että tilitysvelvollisuus tulee voimaan
myös pankkien toimiessa pantinhaltijoi-
na tai saadessa muutoin haltuunsa
asiakkaansa varoja säännönmukaisten
velanlyhennysten aikataulusta poiketen
ja*

*onko syytä selvittää, mitä oikeuskeinoja
on käytettävissä pantinhaltijan tai asia-
miehen velvoittamiseksi tilityksen teke-
miseen tapauksissa, joissa tilitys on jää-
nyt tekemättä, ilman että jokaisessa ta-
pauksessa on ryhdyttävä laajamittai-
seen oikeudenkäyntiin tilitysvelvollista
pankkia vastaan?*

Vastauksena kysymykseen esitän seuraavaa:

Kauppakaaren 18 luvun 1 §:ssä säädetään toisen
varoja haltuunsa saaneen asiamiehen tilitysvel-
vollisuudesta. Pantinhaltijan tilitysvelvollisuu-
desta pantin tultua realisoiduksi panttivelkojan
saatavien maksuksi ei ole nimenomaisia sään-
nöksiä. Tästä huolimatta oikeudessamme on va-
kiintuneesti pidetty itsestään selvänä, että myös
pantinhaltijalla on sellaisessa tilanteessa tilitys-
velvollisuus. Siten pantinhaltijan on tehtävä pan-
tinomistajalle selko muun muassa siitä, paljonko
pantista saatiin sitä realisoitaessa ja millä tavoin
realisoinnista saatu määrä on käytetty panttivel-
kojen maksuksi. Mahdollinen ylijäänyt osa reali-
soinnista saadusta määrästä kuuluu pantinomis-

tajalle. Jos ylijäämä jätetään tilittämättä pantin-
omistajalle, saattavat sovellettaviksi siviilioikeu-
dellisten seuraamusten ohella tulla myös esimer-
kiksi rikoslain kavallusrikosta koskevat säännök-
set.

Lisäksi saatavien perinnästä annetussa laissa
on yleisiä säännöksiä velallisen tiedonsaantioi-
keudesta. Lakia täydennettiin vuonna 2005 siten,
että velallisella on lain 4 a §:n mukaan pyynnös-
tä ja yleensä maksutta oikeus saada velkojalta
ajantasainen tieto velkojensa kokonaismäärästä
ja perusteista, erittely maksamattomista veloista
ja niiden lyhennyksistä sekä selvitys velkapää-
omalle kertyneiden korkojen ja kulujen määräy-
tymisestä.

Kuten kysymyksessäkin todetaan, lainsäädän-
töämme ei näiltä osin ole sinänsä pidettävä puu-
teellisenä. Oikeusministeriön tietoon ei myös-
kään ole saatettu oikeuskäytäntöä, erityisesti kor-
keimman oikeuden ennakkopäätöksiä, jossa esi-
merkiksi pantinhaltijan tilitysvelvollisuus olisi
saatettu kyseenalaiseksi. Oikeusministeriö seu-
raa jatkuvasti oikeuskäytännön kehitystä toimi-
alaansa kuuluvissa asioissa. Tällä hetkellä ei kui-
tenkaan vaikuta siltä, että lainmuutokset pantti-
velkojan tilitysvelvollisuuden vahvistamiseksi
taikka velallisen tiedonsaantioikeuksien tehosta-
miseksi olisivat ajankohtaisia.

Oikeuskeinoista totean, että oikeusjärjestyk-
semme mukaan normaali oikeussuojakeino riita-
asiassa on kanne yleisessä tuomioistuimessa. Riit-
toja, jotka koskevat yksityisten pantinantajien si-
toumuksia luotonantajalle, voidaan käsitellä
myös kuluttajariitalautakunnassa. Kuluttaja-asia-
mies puolestaan valvoo muun muassa edellä mai-
nittujen perintälain säännösten noudattamista sil-
loin, kun perintä koskee kuluttajasaatavaa. Jos
pantinhaltija on jättänyt tilittämättä pantinomis-

tajalle kuuluvia varoja, saattaa edellä sanotun mukaisesti kyseeseen tulla myös rikosilmoituksen tekeminen poliisiviranomaiselle, jolloin asia käsitellään rikosprosessuaalisessa järjestyksessä. Lisäksi pankkien ja muiden luottolaitosten toiminnan lainmukaisuuden valvonta ja muun muassa luottolaitosten hyvien menettelytapojen

noudattamisen edistäminen kuuluu rahoitustarkastuksen yleisen valvonnan piiriin.

Näillä perusteilla oikeusministeriössä ei tässä vaiheessa nähdä tarpeellisena ryhtyä pantinhaltijan tilitysvastavuutta koskeviin lainsäädäntötoimiin tai muihinkaan erityisiin toimiin.

Helsingissä 16 päivänä toukokuuta 2008

Oikeusministeri Tuija Brax

Till riksdagens talman

I det syfte som anges i 27 § i riksdagens arbetsordning har Ni, Herr talman, till den minister som saken gäller översänt följande skriftliga spörsmål SS 329/2008 rd undertecknat av riksdagsledamot Petri Pihlajaniemi /saml:

Vilka åtgärder kommer regeringen att vidta för att redovisningsskyldigheten ska gälla också i de fall där bankerna är panthavare eller på annat sätt får hand om sina kunders tillgångar på ett sätt som avviker från tidsplanen för regelbundna amorteringar och

är det skäl att utreda vilka rättsmedel som står till buds för att få panthavare eller ombud att upprätta redovisning i sådana fall där redovisningen har försumrats, utan att man i varje enskilt fall ska vara tvungen att inleda omfattande rättegång mot den redovisningsskyldiga banken?

Som svar på detta spörsmål anför jag följande:

I 18 kap. 1 § i Handels Balken finns bestämmelser om redovisningsskyldighet för ombud som fått hand om annans tillgångar. Några uttryckliga bestämmelser finns inte om panthavares redovisningsskyldighet i sådana fall där panten har realiserats för att betala pantborgenärens fordran. Trots detta har det i vårt rättssystem av hävd ansetts självklart att panthavaren har redovisningsskyldighet i dessa fall. Panthavaren ska alltså för pantägaren redovisa bl.a. hur mycket man fick när panten realiserades och hur beloppet användes för att betala pantskulden. Ett eventuellt överskott tillhör pantägaren. Om överskottet inte redovisas för pantägaren kan t.ex.

strafflagens bestämmelser om förskingring bli tillämpliga utöver civilrättsliga sanktioner.

Allmänna bestämmelser om gäldenärens rätt att få uppgifter finns dessutom i lagen om indrivningen av fordringar. Den kompletterades 2005 så att gäldenären enligt 4 a § har rätt att på begäran och i regel kostnadsfritt få uppdaterade uppgifter om det totala beloppet av sina skulder och grunderna för dem, en specifikation över obetalda skulder och amorteringar på dem samt en utredning över hur upplupna räntor och kostnader på skuldkapitalet bestäms.

Som spörsmålsställaren påpekar kan det inte anses att vår lagstiftning i sig är bristfällig i fråga om detta. Justitieministeriet har inte heller informerats om någon rättspraxis, särskilt inte om högsta domstolsprejudikat, där t.ex. panthavares redovisningsskyldighet skulle ha ifrågasatts. Justitieministeriet följer kontinuerligt med utvecklingen av rättspraxis inom ministeriets verksamhetsområde. I dagens läge verkar det dock inte aktuellt med lagändringar för att stärka pantborgenärernas redovisningsskyldighet eller effektivisera gäldenärens rätt att få uppgifter.

Vad gäller frågan om olika rättsmedel konstaterar jag att i tvistemål är talan i allmän domstol den vanliga möjligheten till rättslig prövning i vårt rättssystem. Tvister om enskilda pantsättares utfästelser gentemot kreditgivare kan också behandlas i konsumenttvistnämnden. När indrivningen gäller en konsumentfordran är det däremot konsumentombudsmannen som övervakar att bestämmelserna i lagen om indrivning av fordringar iakttas. Om en panthavare har underlåtit att redovisa tillgångar som tillhör en pantägare kan det i enlighet med det anförda också bli fråga om brottanmälan till polisen. I sådana fall handläggs saken i straffprocessuell ordning. Att

övervaka att verksamheten i banker och andra kreditinstitut sker i enlighet med lag och att bl.a. främja tillämpningen av goda förfaranden i kreditinstituten omfattas av Finansinspektionens allmänna tillsynsuppgift.

Av dessa skäl anses det i justitieministeriet inte nödvändigt att i detta skede inleda vare sig lagstiftningsåtgärder eller andra särskilda åtgärder i fråga om pantavares redovisningsskyldighet.

Helsingfors den 16 maj 2008

Justitieminister Tuija Brax